

VII NIT LITERÀRIA

al Far de la Banyà

14 juny 2019

VII Nit literària al Far de la Banya 2019

Tornen les lectures al Far de la Banya, amb la mar com a fil conductor. Des del 2009, any en què iniciarem l'activitat, hem llegit sobre temes i protagonistes diversos, relacionats tots ells amb la mar, els ports, els fars o la navegació. En aquesta setena edició reprendrem alguns dels textos i autors dels anys anteriors. Hem convidat a participar en la lectura a representats d'entitats culturals significades a la ciutat de Tarragona que commemoren algun aniversari, com la Reial Societat Arqueològica Tarraconense (175 anys de la fundació) amb la seva presidenta Sra. Pilar Alió, l'Arxiu Històric de Tarragona (75 anys de la creació) amb el seu director Sr. Ricard Ibarra o la Cooperativa Obrera Tarraconense (100 anys del local social) amb el seu president Sr. Dionisio de la Varga. Ens acompanyaran també la presidenta del Reial Club Nàutic, Sra. Andrea Nazzanti, la rectora de la Universitat Rovira i Virgili, Sra. Maria José Figueras, el director dels Serveis Territorials de Cultura de la Generalitat, Sr. Jordi Agràs i el president del Port de Tarragona, Sr. Josep Maria Cruset. Tots ells posaran veu a textos de Josep Pla, Marc Soler, Baltasar Porcel, Carlos Barral, Erik Fosnes Hansen, Patrick O'Brian i Antoni Puigvert, acompanyats pel violoncel de Guillem Vellvé Lorca.

Volem, també, tenir un especial record, a través de la lectura del text d'Ignasi Revés, per Francesc Pedrol, conegut com el *Ros de la Guita*, pescador entranyable del barri mariner que aquest any ens ha deixat.

El Ros de la Guita

El Serrallo era com un poble. Tots ens coneixíem. Carrer Trafalgar, carrer Gravina, carrer Sant Pere, carrer Espinach ... La majoria érem pescadors, gent de la mar. El Serrallo, llavors, no era el que és ara. Era molt poble, els carrers estaven sense asfaltar. Quan érem joves, jugàvem a boles i fèiem un clot en terra, al mig del carrer. Era brut, perquè d'aigua corrent, a les cases, no n'hi havia. Hi havia tres o quatre fonts, al Serrallo, i anaven amb el càntir a buscar aigua. La platja no era de sorra, hi havia vidres i pedres. Però el Serrallo era més familiar que ara. Ara, en tot aquest carrer, ja no conec a ningú.

Francesc Pedrol, al Serrallo, és el Ros. El Ros de la Guita. Li van treure el nom de petit, quan era rosset. Als deu anys, es va quedar sense pare. El Ros va plegar de col·legi i va pujar a la barca de la família. Feia de patró son germà Domingo, vint anys més gran que ell. Llavors, a finals de la dècada dels vint, feia poc que les barques havien canviat la vela pel motor.

-- No hi havia hores. Igual podíem sortir a la una de la nit, que a les *dugues*, que a les tres. Els llums de la barca eren de carburo. I els llums de situació, el verd i vermell, anaven amb oli. la barca no caminava gaire – mare meva! – i t'hi feies vell, per arribar al *caladero*. I a la tornada, com que al Serrallo encara no hi havia moll, era platja, cridàvem al paler. Venia el paler amb un bot, li donaves la corda i et varava la barca.

A les barques, fèiem dinar i sopar. I hi fèiem sopar per la misèria que hi havia, perquè així, a casa nostra, hi havia un plat menys a taula. I en camins, algun pescador portava el seu fill!

-- Però després es van continuar fent, els sopars, a la barca. perquè jo me'n recordo, d'haver-hi anat a sopar. Després de la guerra, era més tradició que necessitat.

La Carme, la filla del Ros, arriba on no arriba ell. El completa. Mentre mirem les fotografies antigues [...] em parla del lloc on varaven les barques de vela, al *Varadero*, dels bous que les treien de l'aigua, de l'estable on guardaven aquests bous, del nom de les barques i dels mariners que les tripulaven.

-- Aquí no entropessem mai: embarranquem. El cotxe no l'aparquem: l'atruquem. I les persianes no les apugem ni les abaixem: les hissem i les arriem. A vegades m'ho he de pensar una miqueta, quan ell em diu: hissa ! arria !

-- Els pescadors no diem "lliga-ho bé", com els terristes. Diem "amarra-ho bé".

Terristes. O sigui, tots aquells que no són mariners. Quina definició tan senzilla, pulcra i exacta. O ets de la mar o no n'ets.

Revés, Ignasi. "El Ros de la Guita"
A: *Històries de mar de la Costa Daurada i el Delta de l'Ebre*. Besalú: Sidillà, 2015.

Mar d'estiu

Aquest litoral de mar, a l'estiu, a la tarda, a la caiguda de la tarda, ombrejat per les altes penyes, adormit en les sinuositats minerals, reflectint un cel evaporat, fatigat, per la llum canicular, té un encant finíssim. Sobre la costa es produeix una línia d'ombra, una línia d'ombra de seda, que les primeres ramioles de vent de la terra semblen encara ombrejar. Amb un bot és agradable, a aquestes hores, navegar al fil de les roques, passar entre esculls i niells, entrar en les menudes platges, solitari sobre les aigües, de les quals, immòbils i adormides, salta, de vegades, el ventre platejat i enlluernador d'un peix -un esparpell de llum blava i blanca que arrixa el mirall obscur de l'aigua. La solitud és fascinatora i la calma de vent i de mar engolfa l'esperit en un estat d'abstracció i d'ataràxia en el qual les volicions i els desigs s'esmussen, en el què no es vol ni es recorda res, en que la vida anímica es redueix a contemplar. La solitud és tan gran que de vegades arriba a sorprendre l'aleteig del vol d'un gavià o els acres xisclets d'un corb en els penya-segats.

La mar, oleaginosa, densa, immensa en una calma ensabonada, reflecteix tres o quatre plans d'ombres successives: la mineralogia immediata, la mitja muntanya -les oliveres, les vinyes, les garrigues-, les muntanyes altes. A contrallum del sol de posta -contrallum reflectit, indirecte, sense les exhalacions teatrals i dramàtiques de la posta de sol clàssica- els plans d'ombra s'allunyen i s'aclareixen de la terra cap al mar. Les aigües, vellutades de negre, siena i sang dels penya-segats immediats, es desfiben en un verd obscur pel reflex dels olivars, s'irisen de rosa i d'òpal per la projecció de les crestes tocades per la mòrbida llum del crepuscle llunyà. [...] . No se sent res. Al fil de la costa, a les sorres de les minúscules platges, en les coves i anfractuositats, en els niells a flor d'aigua, en els esculls, la mar sembla haver-se aturat en un punt de fixesa i renunciar -un moment- al seu etern moviment de frisança ineluctable. Aquesta excepcional tranquil·litat sol ésser només perceptible en els llargs crepuscles estivals. I el silenci sembla augmentar l'estàtica immobilitat dels fons de l'aigua. Al tot el llarg del coster, les aigües són tan clares, tenen una puresa tan cristal·lina, una densitat tan filtrada, que, de l'orla del bot estant, es veu el paisatge minúscul, irreal, microscòpic del fons de la mar. Les cintes verd-negres de les algues titil·len, es tomben lentament, s'alcen. En les clapes de sorra rosada ambula una sípia monstruosa i rodona, dormen els rogers, neden llisses i llobarros. En les reganes dels rocs, les garotes contrauen les punxes blavenques o les endureixen al contacte de l'aigua. La sorra del fons fa ondulacions petites, com un desert en miniatura, com les dunes de les grans platges. Les formes mes horribles, mes estranyes, més insospitades, es veuen en el fons de la mar. [...]

El paisatge que es veu des de l'orla és una miniatura. Les coses només es veuen amb claredat a cinc o sis metres de profunditat mentre l'aigua conserva una transparència inefable.

Certes tardes aquesta transparència és tan gran, que els plans d'ombra de la costa es reflecteixen fins al fons de la mar: obscures tot al llarg de la costa, es fan verdes i clares i moren en els blaus esvaïts, evaporats, densos.

Pla, Josep. "Mar d'estiu"

A: *Llibre de lectura*. Barcelona : Destino, 1997.

Els déus excessius

Les civilitzacions mediterrànies malgrat ésser tan pròximes han estat tremendament impermeables al veïnatge. El veïnatge ha fet que els mediterranis ho hàgim hagut de compartir gairebé tot, però no hi ha hagut manera d'aprendre a conviure en harmonia, amb simpatia, amb cordialitat.

Els conflictes de poder són perfectament explicables. Hi ha poc a guanyar, perquè la terra és avara, i, per tant, hi ha poc a repartir. És fàcil entendre que la tendència tradicional al Mediterrani hagi estat la d'acaparar, la d'imposar-se, la d'obtenir la millor collita. Però, deixant de banda aquest substrat materialista, molt humà, massa humà, no seria mala cosa treure de l'extremisme climàtic mediterrani una lliçó moral. La lliçó de la relativitat de les idees.

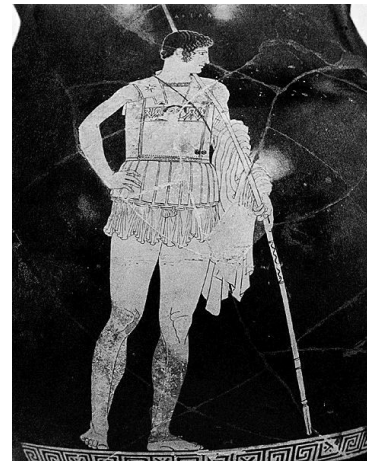
En aquest paisatge caracteritzat per la llum i els extrems climàtics, pels arbres resistents, gairebé heroics, per les herbes flairoses, per l'aigua escassa i o arrauxada, en aquest paisatge fa molts anys que els déus més importants del món hi van deixar petjada. I és que el Mediterrani es podria definir com la piscina dels déus. Una piscina, tanmateix, on gairebé mai els déus s'han remullat en colla. No s'hi ha banyat mai amb cordialitat corporativa. Les aventures i desventures dels déus mediterranis marquen decisivament el sentit tràgic del Mediterrani. Abusem de les bones intencions quan diem, a tothora, que el Mediterrani és el mar de les cultures. No. El Mediterrani és el mar on cada cultura o creença ha intentat imposar-se sobre l'altra. Vet aquí un estigma dolorós que no podem fer veure que no hi és. És la marca dels déus més purs, els déus monolítics, absoluts i únics que van sorgir a la vora d'aquest mar.

No tots els déus mediterranis van tenir la pretensió de ser únics, certament. En un principi, de déus n'hi havia a cada cala, a cada cova. Els déus del principi eren molt variats i fabulosos. però de seguida es va anar perfilant la tendència cap a l'absolut. Una tendència que molt sovint va convertir aquest mar prodigiosament blau en un mar de color vi negre, que és el color que pren el blau de l'aigua quan es confon amb la sang dels morts.

Certament, no totes les tradicions religioses del Mediterrani tenen el mateix component absolutista i abassegador. Els déus d'Empúries, per exemple, eren força més frívols. Potser per això, observats en la perspectiva actual, ens cauen més simpàtics.

Eren déus humanitzats. Jugaven amb els humans com si juguessin a escacs, es divertien amb les noies o els nois més atractius de cada nissaga humana i es disfressaven de toro o d'àliga per enganyar-los i endur-se'ls al llit. Eren déus sempre embolicats en bregues i rumors, que es barallaven en nom dels humans i es dividien tot sovint en bàndols.

La gent del Mediterrani som semblants i diferents alhora. Els combats i les baralles històriques ens han separat, però també ens han barrejat els gustos i els costums. Preservar la diferència pròpia ja no es pot fer negant la diferència dels altres. La gran lliçó de les guerres balcàniques (i els Balcans són ben mediterranis) és la de la impossibilitat de l'homogeneïtat, de la puresa ètnica i cultural. I la necessitat d'aprofundir en allò que ens uneix. O intercanvi o barbàrie. Ja no podem estar sols. Ja no podem "ser" nosaltres sols. I si estem sempre acompanyats per altres, el més prudent, el més intel·ligent, és l'intercanvi, el reconeixement mutu, el diàleg.

Puigvert, Antoni. "Els déus excessius"
A: *De què parlem quan diem Mediterrani.*
Llibre de festa Major, 2003

Pel car de fora

A principis de segle hi havia almenys trenta parelles de bou i trenta o quaranta palan-grers, a part de les barcades de sardinals i els tresmallers que embarcaven els homes de l'arrastro durant el mesos de la veda. El barri tenia una vida molt pròpia i molt organitzada. Era un lloc amb molta vida de cafè, més que de taverna, com en altres ports. El Moreno recorda que els anys anteriors a la Guerra Gran funcionava amb molta serietat com una mena de casino corporatiu o gremial, la Societat de Pescadors, on ara hi ha el restaurant La Puda. Els socis hi havien de servir un dia cada setmana i es repartien els beneficis. Quan ell se'n va anar a servir el rei, l'any 1919, va rebre seixanta pessetes de plata de beneficis acumulats que li van servir de viàtic. Hi havia altres cafès, el Manant, el del Ventura o el del Carrasco, on es reunien penyes diferents a xerrar i a jugar a cartes, al capvespre o a les hores mortes, mentre els fadrins esperaven l'hora de salpar. A part de la Societat i de la Confraria professional hi havia societats devotes relacionades amb la vida religiosa de la ciutat i amb les seves processons i festes. Encara que els mariners, i sobretot aquests mariners meridionals, no han estat mai gent de missa, Tarragona no és en va una ciutat mil·lenàriament clerical i no faltaven entre la gent de mar encaupxats de Setmana Santa i oferents d'exvots a l'ermita de Sant Magí.

Els pescadors del Serrallo tenien a principi de segle nombroses instal·lacions corporatives, tenyidors de xarxes, fàbrica de gel, varador mecànic –màquina, com se'n diu – però no eren propietaris del Pes, com altres confraries, i aquest servei era explotat per particulars, com a Vilanova. Les famílies d'armadors, patrons amb interessos, han perdurat fins a l'actualitat i al barri encara ara són vigents els renoms de fi de segle i dels temps posteriors, però anteriors a la mecanització; *Pabori, Banero, Cua, Caparrot, Xarxi, Agullat* (quan de temps deu fer que ningú no veu un exemplar d'aquesta estranya espècie d'esquals?), *Llenetes, Pedal, Nyonyes, Calderes, Petxines, Xuflero, Tararet, Garretes, Macaroni, Punyeta*, noms mítics. molts d'ells trasplantats a les costes de la Catalunya Vella. Algunes famílies d'armadors han conservat els noms de les velles barques veleres i els apliquen a moderns quillats amb grua i cabina. "*Tres germanes*", per exemple. Segurament filles d'algun propietari del segle XIX, que si visquessin serien ara més que besàvies.

Els pescadors tarragonins, mig ciutadans, mig platgers, varen establir la moda de la roba de vestir dels pescadors catalans meridionals, seguida almenys fins el pròxim port, el de Barcelona. Es mudaven amb gorra de seda negra, mocador blanc de seda al coll i sabates de xarol. Arreu eren reconeguts com a mariners amb roba de diumenge. Es portava faixa, àdhuc en el vestit de festa, encara que la faixa era peça de feina més comuna entre els pescadors de platja, que havien de fer grans esforços per varar i treure i s'havien de protegir els ronyons. La roba de feina de tarragonins i platgers era més aviat la mateixa. Es portava garibaldina. M'agradaria saber d'on ve aquest curiós italianisme. La garibaldina era una brusa de drap blau, de coll tancat i cordada amb tres botons sobre la clavícula esquerra, com les *ruskas* eslaves. Sota els botons es feien uns brunzits amb relleu. No portaven cap mena de butxaca i era a la faixa on es duia la petaca, la pipa, les peles i el ganivet d'escar. Normalment, a l'hivern es portaven calçotets dobles, blaus els de fora i blancs de llaneta els de dins, que es veien en arromangar-se. Els pescadors anaven descalços al llarg del bon temps i portaven esclòps a l'hivern. Els esclòps es calçaven amb uns peücs de vela botonats i folrats de flassada que no existien en el comerç i eren de fabricació domèstica. Pels corredors de coberta es caminava amb peücs. Els esclòps eren cosa de terra. La barretina, o més aviat gorra musca, es portà correntment fins a la guerra del catorze i després es va anar convertint a poc a poc en cosa de vells i pintorescs recalcitants. La barretina tarragonina no era vermella sinó porpra, generalment reversible, més fosca de fora que de dins i més adient que no la gorra, d'ús comú més al nord, per a tapar-se les orelles els dies de vent fred. La roba d'aigua era de vela pintada amb oli de llinosa, a voltes tenyit d'un punt de groc o de vermell, i era molt rígida i ampla, i donava a qui la portava un cert aspecte d'espantaocells.

Barral, Carlos. *Catalunya des del mar. Pel car de fora*.
Barcelona : Edicions 62, 2006.

Lector : Sr. Ricard Ibarra Ollé (Director Arxiu Històric Tarragona)

La Mediterrània

Mediterrània, "mar entre terres", *medi-terraneum*, que deien els llatins, perquè efectivament els continents d'Àsia, Europa i Àfrica ceneixen la depressió geològica que conté les aigües mediterrànies, la superfície total de les quals suma 2966 milions de quilòmetres quadrats. Xifra insignificant, aquesta, a escala planetària, que és la que vivim avui immersos en l'allau de la informació i les comunicacions. Però la Mediterrània fou, durant segles, el centre del món occidental, i centre a més d'una pobladíssima activitat interrelacionada. Navegar els seus 3800 km de llargada requeria, en un veler d'una dotzena de metres, seixanta dies. Aleshores era, simplement, el Mar; *Thalassa!*, "el mar, el mar!", com cridaven engrescats els grecs antics, segons reporta Xenofont.

Aquesta meravella de cel, aquesta lluminositat atmosfèrica, obeeixen en bona part a un factor: el Sàhara. El qual, juntament amb l'Atlàntic, compon i unifica el clima mediterrani, dolç, al cap i a la fi, malgrat les extremitats sacsejades. La meitat de l'any ens domina la influència de l'estiu, és a dir, de les masses d'aire calent i sec, a vegades curull de borru-fades arenoses, que emet l'ardent desert del sud. La resta del temps, hivernal, tardorenc, és marcat per la humida i gràvida pressió oceànica, a voltes vent enfurismant i onatges. D'aquest clima neixen moltes coses: una aigua de mar relativament tèbia i l'esplèndida calor sovint temperada, que han convertit la Mediterrània en l'eix de l'oci, del turisme, a tot el món; uns conreus amarats de noblesa ancestral, com l'olivera de severa elegància, la vinya de caldos perfumats i brillants, la benedicció dels camps de blat daurats.

De les aigües, val la pena dir-ne alguna cosa més. Són excepcionalment salines, ja que és tan important l'evaporació que registren com modestos són els rius que hi desemboquen, amb l'excepció del Nil. Així, compensen penosament aquella evaporació la mar Negra, al nord-oest, autèntic recipient al·luvial, i a l'oest l'escàs bombeig de l'Atlàntic, simple coll d'ampolla amb només els quinze quilòmetres d'amplada de l'estret de Gibraltar. Aigües, les nostres, a més, pobres en sals, en plàncton, en flora submarina, per la qual cosa els peixos hi troben fonts minvades de nutrició, de manera que són escassos en quantitat i dimensions. Però, ah!, tots aquests condicionaments els vesteixen també de carns subtils, saboroses; es diria que el sol i les herbes aromàtiques s'hi troben incrustats. Cal convertir-se en addicte a la llagosta a la brasa, al llamàntol bullit, al lluç al forn...

Badies tranquil·les i reduïdes jalonen les costes, i també esculls majestuosos. El litoral del nord és, en general, salvatge, s'hi bolquen grans sistemes muntanyosos, com els Piri-neus i els Alps. Mentrestant, la ribera meridional és, sovint, baixa, monòtona. I un rosari d'illes apareixen en tota la llargada mediterrània, des de Xipre a les Balears, incloent-hi Creta, Sicília, Sardenya, Còrsega, Malta...

Malta, que precisament es troba al mig de la nostra vella mar. Amb Sicília i la península Italiana al nord, i el gran angle tunisià al sud, Malta configura aquesta mena de barrera, amb una àmplia plataforma submarina, que divideix la Mediterrània en dues vastes conques, l'occidental i l'oriental. A la primera, la sonda dona unes profunditats de 3700 m al Tirrè. A la segona, de 5131 m al sud-oest del Peloponès.

Però en el paisatge geogràficament considerat hi nia, hi eclosiona, el paisatge adjectivat, l'íntim. La Mediterrània és una massa i una història globals, sens dubte, però és igualment una vivència líricament il·luminada. Anem al febrer a Mallorca, la meua illa: hi floreixen allí i aleshores els ametllers. Els tindrè davant meu, els té tota l'illa, com si uns elegants fantasmes silenciosos s'haguessin aixecat i desplegat del sòl eixut de l'hivern. La fràgil flor blanca fa una olor suau de mel. Estimo aquesta fastuositat tènue i malenconiosa de l'ametller florit perquè tinc també un amor per l'únic que em queda, la meua vida, el que sóc.

Porcel, Baltasar. *Mediterrània. Onatges tumultuosos*. Barcelona : Proa, 2002 .

Lectora : Sra. Maria José Figueras Salvat (Rectora Universitat Rovira i Virgili)

Operación Mauricio

La escuadra navegaba hacia el Noreste con los rápidos vientos alisios por el través y era digna de contemplarse por la perfección de la línea que formaba, abarcando media milla de aquellas aguas ... y qué aguas ! Tenían un color zafiro no demasiado oscuro, el más hermoso que podía verse en el océano Índico, un azul que hacía parecer las gastadas velas extremadamente blancas y brillantes. Primero estaba la *Sirius*, luego la *Néréide*, el *Raisnable*, la *Boadicea*, la *Otter* y, un poco alejada, a sotavento, la *Wasp*, una goleta muy rápida y bien armada de la Compañía de las Indias. Y por detrás de la *Wasp*, situado de manera que rodeaba el contorno de sus mayores triangulares, se encontraba el único grupo de nubes que había en el cielo, los cúmulos que flotaban sobre las montañas de Reunión, ocultas tras el horizonte.

El cabo y sus furiosas tormentas habían quedado atrás, a dos mil millas al sureste, después de dieciocho apacibles días de navegación. Ya hacía tiempo que los tripulantes se habían recuperado del enorme esfuerzo de preparar los barcos para zarpar antes del día – tres mareas antes – en que parecía humanamente posible hacerlo. Pero en cuanto se hicieron a al mar se les exigían nuevos esfuerzos. En primer lugar, debían formar una línea perfecta en la que cada barco tenía que mantenerse exactamente a un cable del gallardete del otro, lo cual sólo se podía conseguir gracias al trabajo con esmero y la vigilancia constante. La *Sirius* tenía que largar y rizar continuamente las juanetes por-

que tenía los fondos sucios, mientras que la *Néréide* luchaba por contrarrestar su tendencia a desviarse a sotavento; la *Boadicea* – tan querida para Jack aunque era un poco lenta – tenía problemas para navegar, según pudo ver él desde la popa de *Raisnable*, y Eliot ajustaba las sobrejuanetes; y sólo el buque insignia, rápido a pesar de su antigüedad, y la *Otter* navegaban sin dificultad. En segundo lugar, a los tripulantes de todos los barcos excepto la *Boadicea*, el comodoro les mortificaba, los atormentaba, los hostigaba debido a su pasión por la artillería.

Había empezado a hacerlo desde que habían doblado el cabo Agulhas, pero a ellos no terminaban de gustarles las prácticas. Pese a todo, ya se habían acostumbrado a la forma de hacer las cosas del comodoro y sabían en qué lugar se encontraba a esa hora de la guardia de tarde cuando vieron la señal que le hizo el *Raisnable* a la *Wasp*, seguida de la orden de que la escuadra virara conjuntamente. De una punta a otra de la línea se oyeron con claridad los agudos gritos de los contramaestres, los marineros se colocaron en sus puestos y permanecieron muy atentos, pues había mucha competencia entre los barcos y tenían un miedo terrible a quedar en ridículo delante de todos. Cuando el *Raisnable* se desvió de la línea, los demás empezaron a virar en redondo, viraron tan hábilmente como podían y formaron una línea en orden inverso, en la cual la *Otter* era la primera, con el viento un grado libre y las velas amuradas a babor. Llevaban poco velamen desplegado y la maniobra era simple, pero en cualquier caso, había sido bien ejecutada. No eran malos navegantes, en opinión de Jack, quien desde el coronamiento miraba los mástiles del *Néréide*, los cuales, situados en línea, ocultaban los de la *Sirius*, que estaba justo detrás. Entretanto la goleta había colocado los blancos, y ahora navegaba con extraordinaria rapidez, puesto que sus hombres estaban ansiosos por quedar fuera del alcance de los disparos lo antes posible.

O'Brian, Patrick. *Operación Mauricio*.
Barcelona : EDHASA, 1997.

Gent de mar

Quan tracteu amb gent de mar i arribeu a conèixer-la teniu la impressió molt clara que aquella gent és d'una mena especial. L'ofici marítim ha emmotllat fortament l'ànima de pescadors i mariners. En els pescadors, l'ofici remunta dels fills als pares, als avis, als besavis, i va més enllà que els records dels vivents. Les famílies dels pescadors són les més fidels a la tradició de l'ofici ancestral. La veu de la mar actua damunt d'elles més imperativament encara que la veu de la terra damunt les famílies de la pagesia. A cada platja podreu trobar els representants de llargues dinasties de pescadors.

Dins l'ànima de la gent marinera les virtuts i els defectes humans apareixen en una proporció i una combinació característiques. Comparant un pescador i un pagès us adoneu que formen, potser, les dues menes de gent més dissemblants en la raça dels homes. La docilitat del pescador contrasta amb l'aspror del pagès. En la gent de mar no trobareu gaire l'egoisme, la malfiança, l'astúcia i la sornegueria que tant abunden a la muntanya i al camp. Les passions de l'home de la mar són generalment menys violentes i més callades; però n'heu de témer els esclats.

Mentre que el pagès és positivista, particularista, amic de les coses concretes i tangibles, el pescador, acostumat a l'amplitud i la monotonia dels horitzons marins, és generalitzador i viu en una vaguetat de somni, com diluït en les immensitats que el volten. El pagès és home de comptes clars, que estima el guany segur i les coses conegudes; ell conrea tot l'any tota la terra ben aprofitada, i camina cada dia pels mateixos vells camins. El pescador té la seva paga en les parts alíquotas que contínuament varien, segons l'atzar del cop de xarxa; ell solca la mar lliure per camins d'aigua cada dia diferents, on l'únic senyal del pas és l'estela moridora. El tracte amb els pescadors fa néixer una gran simpatia per aquesta gent que viu una mica allunyada del món, entre el perill i l'esperança. Als pescadors, els plau de parlar d'ells i de llur feina; els plau de contar les peripècies de l'ofici, els episodis feliços o dramàtics de llur vida, les anècdotes del viure quotidià. Sovint cauen en un llarg mutisme contemplatiu o reflexiu; altres vegades es posen a parlar abundantment amb paraula premiosa, però pintoresca, i diuen frases justes i fan imatges poètiques. Mentre que el pagès té tendència a filosofar, el pescador té tendència a poetitzar. La gent de terra estudia els fets. La gent de platja s'atura en la vaga contemplació, enlluernada pel rostre de la mar. El pescador és un infant tota sa vida; el pagès ja és vell en la seva joventut. Els defectes i les virtuts de l'un i de l'altre corresponen aproximadament a aquesta distinció psicològica.

Conèixer la terra és una obligació moral que tots tenim. Conèixer els homes que la poblen és una altra obligació de la mateixa mena. I si és bo de travessar els nostres camps i de pujar a les muntanyes nostres, és bo també de baixar fins a les platges i d'entrar mar endins, a l'ombra d'una vela que batega com un cor. No hi ha en totes dues grans blavors –mar i cel– portes ni fites, i les naus ambicioses poden anar endins sempre. L'atracció del més enllà crida l'home. I si una vegada el crit és prou fort per a desvetllar-lo i encendre'l d'ambició, veureu que al pal mestre de la nau apareix la bandera de l'aventura.

Rovira i Virgili, Antoni. "Gent de mar"
A. *Teatre de la natura*. Barcelona : Barcino, 1961

Moments de protecció

Imagina't la costa tal com era, sense marques ni llums. Sí, perquè així era la costa, com una bestia negra allà dins, amb mandíbules escumejants tacades de blanc que mossegaven en la foscor, sense cap intermitència amiga que mostrés el camí. Només lluien les estrelles. Així s'estenia la costa, invariable durant segles, des de temps immemorials, i el que ha de navegar en la foscor ha de navegar com una oreneta de mar, seguint l'instint i les sensacions.

Potser un pare ... o potser una muller amb nens agafats de la mà ... miren inquiets la mar. Esperen algú. Aleshores potser encenen una foguera per una nau que avança cega per un lloc llunyà. I potser la seva petita foguera salva l'embarcació que esperen, potser un ull tens i vigilant veu la tènue llum allà dins, com una única brasa moribunda en una negra boca de forn.

Però el matí següent el foc s'ha esgotat i la nit següent la costa s'estén tan fosca com la terra i l'interior dels boscos. ... Així era la costa.

A altres llocs del món ja s'havien encès llums de veritat, en fars de veritat. ... Només cal anomenar-ne un: el far d'Alexandria, la setena meravella del món, a l'illa de Pharos, *Phrah*, l'illa del déu del sol. Pharos ha donat nom a la paraula far en molts idiomes. ... La torre de Pharos era alta com una muntanya, uns increïbles 170 metres, i la seva llum es podia veure a un dia sencer de navegació. Però tot això va tornar a desaparèixer.

Al llarg de la costa vivia gent ... que com a màxim encén un foc amb carbó i brea de tant en tant si el temps és massa rebel i si el propietari explotador del far se n'ha recordat de comprar combustible i a més aquella nit està sobri (és l'època de grandesa de la lliure competència).

Perquè la pirateria de costa és el seu privilegi, és l'únic privilegi d'una vida miserable com a pescadors i arrendataris: de tot allò que sura fins a la platja, viu o mort, a la seva platja, se' n poden beneficiar lliurement. Aquest privilegi l'aprofiten tant com poden. I a molts llocs se sent la seva pregària nocturna, més o menys com aquesta del mar Bàltic:

Que Déu beneixi els nostres camps i prats,
les nostres noies i els nostres mossos.
Dóna'ns peix a les xarxes i foques a la platja.
Mostra al cranc el camí cap a on s'ha posat la trampa.
Senyor, féu que un vaixell gran s'encalli en el nostre
escull aquesta nit !

NIT LITERÀRIA al Far de la Banya

Cada naufragi esdevé un festí de l'horror, una grata contribució a les provisions. I encara que el vaixell que han fet naufragar no porti altra cosa que fertilitzant, els mariners deuen portar algunes monedes a les butxaques, si arriben a terra fins on els espera la banda amb la destal a la mà per matar-los. Ningú pregunta per una goleta desapareguda i uns quants ofegats de més o de menys. Els cadàvers els enfonsen, o els enterren en un banc de sorra proper a la costa. La costa amaga molts cadàvers, i moltes naus, i ningú els compta. No és la mar, que tem el mariner. ...

Només als monjos i als ermitans se'ls acut encendre llums de far pel seu compte, com per obligació cristiana. Durant molt de temps són les pires dels monestirs les úniques que il·luminen les costes. Aleshores succeeix que un ric, aquí o allà, aconsegueix el privilegi d'un far, i col·loca un far penjant o una olla de foc en un punt alt, però normalment no és la llum el que l'interessa més, si no el suculent tribut que paguen els vaixells, i les olles amb carbó fumejen més que llueixen, i s'apaguen quan plou. Amb el temps són molts, els especuladors del far. Els armadors, per contra, no estan gens interessats que hi hagi fars i llums al llarg de les costes, excepte als llocs més perillosos, perquè és més rendible perdre una nau i unes quantes ànimes de tant en tant que haver de rendir tots aquests avorrits i absurds tributs a cada port. Aquests fars són un luxe innecessari, una moda cara.

Després, quan engega el segle XIX, les coses van més depressa, al ritme de la indústria i de la tècnica. Perquè ara arriben els enginyers ... designats pel rei funcionaris públics. Són els constructors de catedrals del nou temps, però les construccions que fan no només han de senyalar el cel com dits amenaçadors, han de suportar tempestes de tardor i huracans de febrer; han d'estar plantats en neu i gel, s'han de construir a llocs inaccessibles, en superfícies que amb prou feines són res més que una punta sobresortint al mar, on l'aigua arriba a la cintura dels obrers, exposats al vent que els sacseja cada dos dies, on l'aigua del mar omple les perforacions, on un temporal sobtat d'agost pot endur-se la feina de tota una temporada d'estiu. I han de construir amb granit pesat, amb blocs de pedra grans com cavalls, i amb bigues de roure gruixudes com un home adult. Tot això s'ha de transportar i elevar i reunir en una única i sòlida construcció, mentre l'aigua salada cou als artells reventats i als peus adolorits.

A poc a poc s'alça el far, esvelt, sòlid, construït per resistir-ho tot. I els homes a terra miren cap al far que guia naus i ànimes al port segur. La costa s'ha tornat més clara. Les costes s'il·luminen. I l'inventari de fars dels enginyers semblen lletanies, lletanies de redempció, i els seus noms són coneguts a tots els mars, entre tots els qui naveguen.

Hansen, Erik Fosnes. *Moments de protecció*
Barcelona : Destino, 2000.

Lector : Sr. Josep Maria Cruset Domènech (President Port de Tarragona)

Lectura conjunta

Text 1 (Sr. Jordi Agràs Estalella)

Els fars ens agraden perquè són tan fàcils d'interpretar. Ens atrauen per una insuperable simplicitat simbòlica. Serveixen per orientar-se, la primera necessitat no fisiològica. De dies o de nits, a terra o a mar, ens reconforta veure'ls.

Com més fosca és la nit, més buida és la mar. Hi ha les estrelles i la lluna, potser, i hi ha el batec d'un far visible a ull nu des de coberta: la terra existeix i aquell far va ser construït pel dia que ens trobéssim en mar perduts o insegurs, necessitats d'una presència en terra ferma que ens garantís, si no el port, almenys la costa.

Text 2 (Sr. Ricard Ibarra Ollé)

Un far és la materialització d'una dualitat primigènica, bíblica: hi ha la tenebra, però algú hi fa la llum. Hi ha el caos, però també hi ha l'ordre, hi ha la desorientació, però també hi ha el camí. La deriva i el rumb, el naufragi i la possibilitat del salvament.

Per això és natural que avui, quan veiem un far, trobem a faltar-hi el torrero. Altres automatitzacions ens deixen indiferents, però costa acceptar que ja no sigui una persona com nosaltres qui aixeca la barrera que divideix la nit entre solitud i companyia." ...

Text 3 (Sr. Dionisio de la Varga Hernández)

.... Navegant de nit, des de qualsevol punt del litoral català tindrem sempre visibles les llums de dos fars. Si féssim el viatge per terra i de dies, per una ruta que seguís la vuitantena de fars dels Països Catalans, obtindríem una visió privilegiada de les nostres costes. Els fars són sempre a llocs estratègics, sovint en paratges poc freqüentats. Superats per sistemes de navegació moderns com el GPS diferencial, els fars són més que mai elements sentimentals del paisatge.

Text 4 (Sr. Esteve Masalles)

La costa de Buda pintava fins als anys seixanta proa a mestral fins a l'antic far del cap de Tortosa. Bé, no era pas el primer, ja que estava construït sobre les runes d'un far anterior o d'una casa de farers. Quan el van plantar era bastant a prop de l'aigua, però en una dècada va quedar quasi dos quilòmetres terra endins; després el bec del delta va començar a minvar i la mar va anar acostant-se a aquell far de forma pintoresca.

Lectura conjunta

Text 5 (Sr. Ignasi Revés)

Era com una baldufa metàl·lica de la qual sortia, cimera, la columna que rematava el llum, i el conjunt semblava com engabiats per uns tirants de ferro. La mar es va menjar el far i a les proximitats en varen construir un de pedra, un tros del qual es veu encara dins de l'aigua, com un escull cilíndric. Ara no n'hi ha, de far, al cap. En fa l'ofici un llum instal·lat a la riba nord del riu, quasi una milla aigües amunt.

Text 6 (Sra. Andrea Mazzanti)

Els fars del delta de l'Ebre, vull dir els fars que a mi m'han arribat a interessar, ja fa anys que no es troben plantats a les terres que van presidir les seves llums i que es van identificar de manera inequívoca amb el seu paisatge. La imatge de l'antic far de l'illa de Buda que Josep Maria Espinàs va poder veure, tal com explica al final del llibre *Seguint tot l'Ebre amb un primitiu Velosolex* és, des de fa molts anys, impossible de repetir. Com també ho són les imatges que ens han deixat del far Carlos Barral i, abans, Sebastià Juan Arbó.

Text 7 (Sra. Maria José Figueras Salvat)

El que feia peculiars els fars del delta de l'Ebre i els diferenciava dels de la resta del litoral català és que tota l'estructura de l'edifici era metàl·lica. El fet té alguna explicació plausible, és clar. Abans, però, cal aturar-se en els antecedents, que feien que la seva construcció fos vista com una cosa del tot imprescindible. La raó no era altra que els perills inherents a la navegació per les goles de l'Ebre.

Text 8 (Sr. Josep Maria Cruset Domènech)

Dels tres fars, dos, el de l'illa de Buda i el de la platja del Fangar van ser destruïts per la fúria dels homes i la col·laboració dels elements. No sabia destriar quina proporció correspondria als actors de la tragèdia. El tercer far, el de la punta de la Banya, es va salvar de desaparèixer. L'he visitat en el seu emplaçament actual, el trencaones del port de Tarragona, com un perllongament de les instal·lacions museístiques. El seu destí és una jubilació honorable i respectuosa, un reconeixement al que ha representat tota la seva família en extinció. Cap espai no resultaria més adient per explicar la història dels fars en general i els de Tarragona en particular.

Diversos textos sobre fars de Carlos Barral i Marc Soler.

NIT LITERÀRIA al Far de la Banya

Organització:

